

Kaniye Eyaleti İdarecileri Nagykanizsa Province Governors

Aziz ALTI

Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi Tarih Bölümü Tunceli, azizalti@munzur.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-00025009-9438

Salih BAŞKUTLU

Arş. Gör., Munzur Üniversitesi Tarih Bölümü Tunceli (Sakarya Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Doktora
Öğrencisi), salihbaskutlu@munzur.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0003-1676-6505

Öz

1600 yılında fethedilen Kaniye kalesi 1690 senesine kadar Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde kalmıştır. Ele geçirilmesinin ardından Kaniye eyalet merkezi yapılmıştır. Tespit edilebildiği kadarıyla 90 yıllık hâkimiyet süresince Kaniye eyaletinde 57 idareci görev yapmıştır. Vali/beylerbeylerinin görev süreleri kanun üzere belli olmasına rağmen çeşitli sebeplerden ötürü bu süre ya kısalmış ya da uzatılmıştır. Kaniye eyaletine atanan idarecilerin geçmişine bakıldığında çoğunluğunun Rumeli'de yönetim tecrübesinin olduğu görülmüştür. Rumeli özelinde ise Budin ve Temeşvar beylerbeylerinin/valilerinin Kaniye'ye atamaları yapılmıştır. Ayrıca bazı sancakbeyleri de ödüllendirilerek Kaniye eyaletine vali/beylerbeyi olarak atanmıştır. Taltifin yanı sıra Kaniye eyaletinin bir serhad şehri olmasından dolayı bazı idareciler bir nevi merkezden uzak tutulmak amacıyla buraya görevlendirilmişlerdir. Kaniye eyaletinin son beylerbeyi/valisi olan Fındık Mustafa Paşa aylar süren kuşatma neticesinde daha fazla dayanamayıp 1690 yılında Kaniye'yi Avusturya'ya (Habsburg) teslim etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaniye Kalesi, Beylerbeyi/Vali, Eyalet, Orta Avrupa, Hâkimiyet Mücadelesi.

Abstract

The Kanizsa castle, conquered in 1600, remained under the rule of the Ottoman State until 1690. After its capture, Kanizsa province center was built. As far as can be determined, during the 90 years of domination, 57 administrators served in Kanizsa province. Although the terms of office of the governor/grand seigneur are determined by law, this period has been shortened or extended for various reasons. When we look at the history of the administrators assigned to the Kanizsa province, it is seen that most of them have management experience in Rumelia. In the special of Rumeli, the appointments of Budin and Timişvar grand seigneur/governors to Kanizsa were made. In addition to the prise, some administrators were assigned here to keep away from the center, as Kanizsa province is a city of boundary. Fındık Mustafa Pasha, who is the last grand seigneur/governor of Kanizsa province, unable to withstand months of siege and handed Kanizsa to Austria (Habsburg) in 1690.

Key Words: Kanizsa Castle, Grand Seigneur/Governor, State/Province, Central Europe, Power Struggle

Giriş

Rumeli toprakları üzerinde genişleme siyaseti güden Osmanlı Devleti, uyguladığı istimalet ve iskân politikalarıyla Rumeli'de kalıcı olmayı amaçlamıştır¹. Osmanlı Devleti Rumeli'deki ilerlemelerinin ardından Belgrad kapılarına dayanmıştır. Belgrad Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa politikasında önemli yer edinmiştir. İlk defa II. Murad tarafından 1441 senesinde kuşatılan Belgrad, akabinde Fatih Sultan Mehmed tarafından da kuşatılsa da başarı elde edilememiştir. Kanuni Sultan Süleyman'ın 1521 yılında Belgrad'ı ele geçirmesiyle birlikte bu şehir Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa politikasında ileri karakol vazifesini üstlenmiştir. Özellikle 1541 yılında Budin'in alınışına kadar Osmanlı Devleti'nin Avrupa'nın içlerine düzenlediği seferlerde stratejik rol oynamış² ve bu tarihten sonra da bilhassa Uyvar ve Viyana seferlerinin önemli askeri harekât merkezi olarak işlev görmüştür³. Böylece Osmanlı Devleti'nin Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) devrinden itibaren bir Orta Avrupa siyasetinin oluştuğu aşikârdır. Osmanlıların 1526 yılında Mohaç Savaşı'nda Macaristan Krallığı'na son vermesiyle Orta Avrupa'da bir güç boşluğu meydana gelmiş ve Osmanlılar bu boşluğu doldurmaya çalışmışlardır⁴. Macar toprakları üzerindeki hâkimiyet çekişmesi ortaya Osmanlı-Avusturya

¹ Doğru 2002, 165-176.

² Karagöz 2008, 4.

³ Zamolo 1992, 407-409.

⁴ Emecen 2005, 232-235.

(Habsburg) mücadelesini çıkartmıştır. Bu doğrultuda Kanuni Sultan Süleyman 1529 yılında Viyana'yı kuşatmış, 1532 senesinde ise Alman Seferini düzenleyerek Orta Avrupa'daki hâkimiyetini güçlendirmek istemiştir⁵. İki taraf arasında 1533 yılında imzalanan antlaşma ile Avusturya hükümdarı Ferdinand Macaristan üzerindeki iddialarından vazgeçse de sükûnet ortamı ancak 1541 yılına kadar devam edebilmiştir⁶. 16. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu doğuda Safeviler batıda ise Habsburglar ile uzun soluklu ve yıpratıcı savaflara girişmişti. Bunun dışında içeride Celalilerle mücadele henüz devam ediyordu. Bu açıdan üç cephede yoğun bir mücadele veren imparatorluk için askeri ve siyasi açıdan yeni bir dönem başlıyordu. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Orta Avrupa'da kurulan statüko geçerliliğini yitirmişti. Osmanlılar ile Habsburglar arasında yaşanan onbeş yıl savaşları (1591-1606) çatışmalar, her yıl düzenlenen askeri seferler ve kale kuşatmaları şeklinde sürmüştü. Bu savaşla birlikte Batıda Osmanlının gücüyle alakalı yeni kanaatler oluşmuştu. Osmanlı tarafında ise Batıdaki askeri teknolojinin gelişiminin fark edilmesine vesile olmuştu. Bu uzun savaş döneminde sadece değişen statükonun yeni konumu fark edilmedi bazı stratejik mevkiilerde el değiştirdi. Bunlardan biri olan Kanije kalesi bu süreçte Osmanlı topraklarına katıldı⁷. Osmanlı-Habsburg mücadelesi her iki tarafın kendince sebeplerinden ötürü 1606 yılındaki Zivatoruk Antlaşması ile sona erdi. Öz'e göre bu antlaşma bir nevi Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'daki yayılışının sona ermesinin ilanı idi⁸. Osmanlı-Habsburg mücadelesinde o dönem Avrupa'da cereyan eden Otuz Yıl Savaşları Osmanlı Devleti'nin elini güçlendiren olay olarak gözükmemektedir. Ancak Osmanlı Devleti içinde bulunduğu çeşitli sebeplerden ötürü bunu lehine değerlendirememiştir⁹. İlerleyen yıllarda Osmanlı- Habsburg çekişmesi neticesinde savaşlar kaçınılmaz olmuş ve 1663 yılında Uyvar ele geçirilmiş, 1664'te ise iki taraf arasında Vasvar antlaşması yapılarak savaşa son verilmiştir¹⁰. İki siyasi erk arasındaki kırılma noktasını 1683 yılındaki II. Viyana kuşatması oluşturmuştur. II. Viyana kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanması Osmanlı Devleti için "zirveden dönüş" olarak tanımlanmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan geri çekilmeye başlaması ve başta Avusturya (Habsburg) olmak üzere birçok Avrupa devleti ile 16 yıl boyunca devam eden savaşlar neticesinde 1699 yılında Karlofça antlaşması imzalanmıştır¹¹. Bu atmosferde kaybedilen kalelerden birisi de Kanije olmuştur.

Kanije Eyaleti

Bugünkü Macaristan'ın güneybatısında yer alan Kanije kalesi 13. yüzyılın sonu veya 14. yüzyılın başlarında yapıldı. Adını bölgenin hâkimi olan Kanizsai ailesinden alan kale 1321'den başlayarak 200 yıl boyunca sürekli büyüdü. 1409 yılından itibaren istikrarlı bir döneme giren şehir hanedanlığı bölgedeki geniş topraklara hükmetti. 1532 yılında ailenin son erkek varisi de ölünce şehrin bütün hakları tek varis olan Orsolya'ya geçti. Macar kralı tarafından hakları resmi olarak tanınan Orsolya sonrasında Macar devlet adamı Tamás Nádasdy'yi ile evlendi ve kentin yeni hâkimi bu kişi oldu. Kanije, Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1566) üçüncü Macaristan seferi esnasında geçici süreliğine Osmanlı idaresinde kaldı. Ancak bu durum çok uzun sürmedi. Tamás Nádasdy 1540 yılından başlayarak kaleyi güçlendirdi. 1566 yılından şehrin yakınında bulunan Sigetvar kalesinin Osmanlı idaresine girmesiyle birlikte Kanije kalesinin de stratejik önemi arttı ve kale Habsburg yönetimine devredildi. İki imparatorluk arasında Orta Avrupa mücadelesinde kilit önemde bir mevkie sahip olan kaleye Habsburglar tarafından iyi bir komutan olan Macar György Thury tayin edildi. Osmanlı Devleti'nin sürekli saldırılarına maruz kalan kalenin bütün güçlendirme çalışmalarına rağmen savunması zayıflıyordu. Aralıksız Osmanlı saldırıları karşısında daha fazla tutunamayan sazlık ve bataklıklarla çevrili Kanije kalesi, III. Mehmed'in (1595-1603) iktidarı döneminde Sadrazam Boşnak İbrahim Paşa tarafından 22 Ekim 1600 tarihinde fethedildi.¹² Ancak Habsburglar açısından önemli bir

⁵ Gökbilgin 2002, 530-532.

⁶ Savaş 2002, 555-556.

⁷ Emecen 2007, 87,88.

⁸ Öz 2002, 715.

⁹ Stepanek 2002, 733.

¹⁰ Uzunçarşılı 2011, 406-412.

¹¹ Çiçek 2002, 746-761.

¹² "...Kal'a-ı mezbûre bir müstahkem ve metin kal'a olub berk nâm nehrin çâk -ı vasatında vaki 'nehr-i mezbûre kal'anın üzerine gelüb iki şikk ve yine kal'anın altında muttasıl olmagla cânib-i şarkı müseyyil ü nehr olduğundan mâ'adâ etrâfında birer mîl mikdârı yerleri sazlık ve bataklık olub ve kal'aya karîb yerleri geçid

mevki olan bu kalenin- bir zamanlar için Almanya'nın anahtarı olarak görülüyordu¹³- elden çıkması kalenin eski komutanı Avusturyalı Georg Paradeiser ve yanındakilerin ölüm cezasına çarptırılmasına neden oldu. Osmanlıların Orta Avrupa siyaseti bağlamında fethedilen Kanije kalesi bölgenin savunması açısından büyük önem ifade ediyordu. Avusturya (Habsburg) ile olan sınırın emniyeti ve bölgede yapılan akınların hareket noktası olması bakımından stratejik öneme sahip olan Kanije, Osmanlı idaresine geçtikten sonra hızla tahkim edilmiş ve kale de askeri bir garnizon kurulmuştur. Kanije coğrafi konumu bakımından çok kritik bir noktadaydı. Osmanlıların en uç kentleri arasında yer alıyordu. Bu açıdan kente beylerbeyi olarak gönderilen Osmanlı paşalarının askeri ve diplomatik işler açısından donanımlı olması gerekiyordu. Habsburglar kalenin kaybedilişine kabullenmeyerek prens Ferdinand komutasında bir orduyu kale üzerine gönderdi. 10 Eylül 1601 tarihinde başlayan Habsburg kuşatması aynı yılın 17 Kasım'ına kadar sürdü. İki imparatorluk arasında 1593 yılında başlayan ve 1606 Zitvatoruk Antlaşması ile sonuçlanacak uzun süreli bir savaşın içinde cereyan eden Kanije kuşatması Kanije beylerbeyi Tiryaki Hasan Paşa'nın başarılı savunmasıyla hüsrana uğrattı¹⁴. Kanije şehrinin alınmasından sonra sadrazam bölgede yeni idari merkezler kurdu. Böylece Kanije merkez olmak üzere Budin ve Bosna eyaletlerinden bazı sancakların aktarılmasıyla Kanije eyaleti¹⁵ ihdas edildi. Kanije eyaletine Köstendil sancakbeyi Arnavut Hasan Paşa ilk beylerbeyi olarak atandı. Fakat bölgenin stratejik konumundan ötürü Sadrazam Damad İbrahim Paşa birkaç gün sonra daha deneyimli bir devlet adamı olan Budin valisi Tiryaki Hasan Paşa'yı Kanije eyaletine vali olarak atamıştır. Bu eyalet idari bakımdan bazen Budin eyaletinin idaresi altına girebiliyordu¹⁶. Kanije şehri fethedildikten

virmez nehr-i mezbûr olmağın kal'a-ı mezbûreyi dögmek sa'b ve yürüiş itmek gâyetde es'ab iken..." Lokmacı 2015, 838-839; Hezarfen Hüseyin Efendi 1998, 182.

¹³ Finkel 2007, 275.

¹⁴ Tiryaki Hasan Paşa'nın Kanije savunması için detaylı bilgi için bkz. Kanije Savunması ve Tiryaki Hasan Paşa, Hazırlayan: T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

¹⁵ Osmanlı Devleti'nde en büyük idari birim için kullanılan eyalet teriminin yerine ilk dönemlerde (1591 yılına kadar) beylerbeyi ifadesi kullanılıyordu (İnalçık 1995, 548). Osmanlı Devleti'nde önceleri geniş askeri yetkilere sahip kumandan anlamında kullanılan beylerbeyi, sonrasında devletin idari teşkilatının düzenlenmesiyle birlikte yeni fethedilen bölgelerde kurulan eyaletlerin askeri ve idari amirine denilirdi. Osmanlı kaynaklarında "beylerbeyi", "mîr-i mîrân", "emîrû'l-ümerâ" ve "vali" adlarıyla geçen bu makam ilk olarak I. Murad'ın (1362-1389) Lala Şahin Paşa'yı Rumeli'de fetihleri organize etmesi için görevlendirilmesiyle ortaya çıkmıştır. İdari ve askeri bir yapı olarak ortaya çıkan Rumeli beylerbeyliğinden sonra 1393 yılında Yıldırım Beyazıt'ın (1389-1402) Anadolu topraklarının idari işlerini yürütmesi için Timurtaş Paşa nezaretinde Anadolu beylerbeyliği ihdas edilmiştir. İmparatorluğun toprakları genişledikçe beylerbeyliklerin (eyalet) sayısı artmıştır. 17. yüzyıldan itibaren beylerbeyi unvanı vali olarak da adlandırılmışlardır. Osmanlı idari teşkilatı içerisinde çok önemli bir mevki olan bu makama genellikle seyfiye zümresi içinden kişiler atanırdı. II. Mehmed'in (1451-1481) tahta çıkışına kadar Türk elitinin tekelinde olan bu makam devlet idaresinde yapılan kapsamlı değişiklikler sonucunda devşirmelerin eline geçmiştir. Böylece acemi oğlanlar mektebi ve sonrasında Enderun'da yetişen devlet yetkilileri çeşitli görevlerde bulduktan sonra eyaletlere beylerbeyi olarak atanabilmişlerdir. Taşradaki en yüksek idari makam olan beylerbeylik Fatih Kanunnamesi'nde mal defterdarlarının, beylik ile nişancı olanların, beş yüz akçe kadıların ve dört yüz akçeye varmış sancak beylerinin yolu olduğu zikredilmektedir. Bunun dışında sarayda kapı ağalığından ve yeniçeri ağalığından da eyaletlere beylerbeyi olarak gitmek mümkündür (Solak 2012, 79-83). Buradan da anlaşılacağı üzere bu makama seçilmek için öncelikle askeri ve idari görevlerde başarı sağlamak gerekmektedir. Taşrada başarı sağlayan beylerbeyleri sonrasında imparatorluğun başkentine sadrazam veya vezir olarak dönerlerdi. Eyaletlerde halkı tanıyan, onların ihtiyaç ve beklentilerine aşına olan bu kişilerin sonrasında imparatorluğun yönetim merkezi olan "Dîvân-ı Hümâyûn"da görev alması devletin işleyişi açısından kolaylık sağlıyordu. Beylerbeyliğine atanan kişilere Dîvân-ı Hümâyûn tahvil kaleminde hazırlanan berat verilirdi. Görev süreleri değişiklik gösteren beylerbeyleri önceleri buldukları eyaletlerde uzun yıllar görev alırlardı. 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görev süreleri çeşitli nedenlerden ötürü kısalmıştır (İnalçık 2003, 89, 108-110, 118-123). Genellikle görev süreleri bir yıl ile sınırlıydı. Bu süre dolduğunda başka yerlere tayin edilirdi veya bir dönem boş kalırlardı. Görev almadıkları bu süreye mazuliyet süresi- mülazemet adı verilmekteydi (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı 2019, 25). Bir beylerbeyinin eyalette görev süresinin üç yılı geçtiği durumlar çok nadirdi (Kılıç 1997, 18-19). Osmanlı Devleti'nde eyalet teşkilatı ve beylerbeyinin görev süreleri çeşitli sebeplerle çok sık değişikliğe uğruyordu (Turan 1963, 202). İmparatorluğun idari teşkilatından önemli bir mevki temsil eden beylerbeyinin elkabı, kıyafeti ve protokoldeki yeri farklı özellikler taşımaktaydı. Buldukları yerlerde saltanat vekili statüsündeydiler (İpşirli 1992, 69-74).

¹⁶ Koçi Bey Risaleleri I 2008, 126.

sonra askeri bir garnizon oluşturuldu ve buraya 4.000 asker yerleştirildi. İlerleyen zamanlarda kaledeki asker sayısı 1400 civarına düşürüldü. 1618 yılında eyaletteki ulufeli asker sayısı 3.789 kişiydi¹⁷. 17. yüzyılın ortalarında 600.890 akçe geliri olan eyaletin beylerbeyi divanı; çavuşlar kethüdası, çavuşlar emini, alaybeyi ve çeribaşlarından oluşuyordu. Kanije eyaletine bağlı sancaklar ise paşa sancağı olan Kanije, Balaton, Kopan, Nadaç, Peçuy, Pojega, Rahoviçe, Sigetvar, Sikloş, Valpova'dır¹⁸. Kanije eyaleti bazı durumlarda Sigetvar eyaleti olarak da geçmiştir¹⁹. Bu sancakların hepsi doğrudan Kanije eyaletine bağlı değildi. Pojega sancağı sadece mali açıdan eyalete bağlıydı. Bazı konularda Kanije beylerbeyliği Budin beylerbeyliğine tabiydi. Hatta, 17. yüzyılın ilk çeyreğinde Kanije beylerbeyliğinin ilgası gündeme geldiyse de sonradan vazgeçildi²⁰. Eyaletin gelirleri arasında cizye vergisi ve mukataalardan sağlanabilen paralar en önemli kalemi teşkil ediyordu²¹. Eyaletin gider kalemini çoğunlukla kaledeki askerlerin masrafları oluşturuyordu. Osmanlı idaresi tarafından askeri bir garnizon kenti olarak organize edilen Kanije kalesinin 1604 ve 1630 yılında surları güçlendirilmiştir. 1660 yılında büyük bir yangınla tahrip olmasına rağmen beylerbeyi Sührab Mehmed Paşa tarafından tamir edilmiştir²². Seyyah Evliya Çelebi'nin "*sedd-i İslâm*" dediği Kanije kalesinde bulunan görevlileri sıralamaktadır. Buna göre; "...*Alaybeyi, çeribaşı ve yüzbaşısı var, timar defterdarı, defter kethüdası, defter emini, çavuşlar emini, çavuşlar katibi, mal defterdarı, muhasebeci, mukataacı, şehir emini, şehir kethüdası, haraç emini, muhtesibi, bâcdârı, mükellef mimarbaşısı, kale dizdarı, 2.700 kale neferatları ve 24 adet tuğ sahibi ağalarından yerli ağası, sağkol, solkol, hisar azebi, beşli hisar, martolos ağası, yerli topçu, cebeci ve kumbaracı ağaları vardır. 3 oda ile kapukulu yeniçeri ağası, topçu ve cebeci ağaları Asitane tarafından 3-4 yılda bir yenilenip gelirler. Şeriat tarafından hâkimleri şeyhülislâmı, nakibüleşrafi ve 300 akçe payesiyle kadısı vardır, ama eyaletinin tamamı 15 kaza yerdir, zira dört tarafı tamamen kâfiristandır.*" Çelebi, anlatımına devam ederek kalede Hünkâr Camii, Fatih İbrahim Paşa Camii ve İsa Ağa Cami'sinin yanı sıra üç tane mahalle mescidi, altı mahalle, bir medrese, dört sıbyan mektebi, iki fukara tekkesi ve iki tüccar hanı olduğunu bildirir. Kalenin topraklık varoşunda ise beş mahalle, üç cami, üç mescit, bir medrese, bir tekke, iki mektep, iki han ve seksen tane de dükkân sayar.²³

Daha sonra 1663 yılında başlayan Osmanlı Habsburg savaşı esnasında 1664 yılında Kont Zrínyi'nin Osmanlı topraklarına gerçekleştirdiği Transdanubya harekâtı esnasında Kanije kalesi bir kez daha kuşatıldı. Osmanlıların bölgeye kuvvet sevk etmesi üzerine kalenin üzerindeki Habsburg kuşatması kaldırıldı. Osmanlılar için elde tutulması güç bir kale olan Kanije'nin en büyük dezavantajı Osmanlıların etkin olduğu sahadan uzak olmasıydı. Bunun bilincinde olan Habsburglar kalenin üzerindeki baskıyı arttırdı. 1683 yılında Osmanlıların Viyana önlerinde bozguna uğraması üzerine kale giderek savunmasız kaldı. 1688 yılına gelindiğinde Kanije kalesi tam bir Habsburg ablukası altındaydı. 1690 yılının Ocak ayına gelindiğinde kale 60.000 kişilik Habsburg ordusu karşısında direnmeye devam ediyordu. Nihayetinde bu tarihten üç ay sonra Osmanlı kuvvetleri kenti Habsburglara bırakmaya mecbur kaldı²⁴. 4 yıl boyunca muhasara altında kalan Kanije kalesinde ahali bu süre zarfında büyük bir zahire sıkıntısı yaşadı. Çok ağır şartlarda ablukaya direnmeye çalışan kaledeki ahali çoğu zaman fare ve türlü haşerat yemek zorunda kalmıştı. Kaleyi savunanlar bu ağır şartlara daha fazla dayanamadı. Son beylerbeyi Mustafa Paşa kaleyi teslim ettiğinde Osmanlıların Orta Avrupa mücadelesinde kilit bir noktayı kaybetmişlerdi²⁵. Öyle ki bazı tarihçiler 1690 senesinde

¹⁷ Hezarfen Hüseyin Efendi'nin Telhisü'l-Beyan Fi Kavanin-i Al-i Osman adlı eserinde Kanije kalesinde bir yeniçeri odası ve 200 neferin yer aldığı not edilmiştir. Hezarfen Hüseyin Efendi 1998, 151.

¹⁸ Ayni Ali Efendi 1606, 18; Mustafa Efendi Naima 2009, 170-171; Bilge 2000, 71-75.

¹⁹ BOA MAD.d. 105/141.

²⁰ BOA A.RSK.d., 1481/7.

²¹ BOA A.RSK.d., 1481/10.

²² Dávid 2001, 307-308.

²³ Evliya Çelebi 2010, 685-690.

²⁴ Dávid 2001, 307-308.

²⁵ Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa 1928, 505-506.

Osmanlı Devleti için tek önemli kaybın Kanije olduğunu ifade etmiştir²⁶. Kanije kalesi Habsburg idaresine girdikten sonra 1702 yılında yıktırılmıştır.²⁷

Kanije Eyaleti İdarecileri

Kanije'nin fethinin ardından burası eyalet yapılmış ve ilk beylerbeyi olarak da Alaca-illi Hasan Paşa²⁸ atanmıştır. Hasan Paşa'ya Sigetvar, Peçuy, Sikloş ve Ösek sancakları arpalık olarak verilmiştir²⁹. Ancak Alaca-illi Arnavut Hasan Paşanın beylerbeyliği pek uzun sürmemiştir. Damad İbrahim Paşa'nın Kanije eyaletine daha tecrübeli birisini tayin etme isteği doğrultusunda Budin'in eski valisi olan Tiryaki Hasan Paşa ikinci beylerbeyi olarak atanır³⁰. Enderun'da yetişen Tiryaki Hasan Paşa, III. Murad'ın tahta çıkmasıyla kendisi de rikabdar³¹-ı şehriyari olmuştur. Daha sonra saraydan ayrılan Hasan Paşa, 20 yıl kadar Sigetvar beyi ve beylerbeyi görevini yürütmüştür. Akabinde Kanije beylerbeyi olarak atansa da 1601/1602'de Bosna, 1602/1603'te ise Budun beylerbeyi olarak atanmıştır³². 1601 senesinde başta Macar, Avusturya ve Hırvat askerlerinden oluşan 40 bini aşkın birlikler Kanije kalesini muhasara etseler de Vezir Tiryaki Hasan Paşa kaleyi ustalıklı korumayı başarmıştır³³. Eylül 1602'de Kanije eyaleti Ali Paşa'ya tevcih edilir³⁴. Fakat çok geçmeden 1603 yılının ilk yarısında Tiryaki Hasan Paşa yeniden Kanije beylerbeyi olur. Bu değişikliğin sebebi askerlerin talebidir. Kanije kalesi gazilerinin dilekçeleri üzerine Ali Paşa Budin beylerbeyliğine, Budin beylerbeyliğinde olan Vezir Hasan Paşa ise yeniden Kanije beylerbeyi olarak atanır³⁵. Vezir Hasan Paşa'nın Rumeli eyaletine tayin edilmesinin ardından Temmuz 1604'te İbrahim Paşa'ya Kanije eyaleti tevcih edilir³⁶. Sarhoş İbrahim Paşa, Lala Mehmed Paşa'nın kız kardeşi ile Arnavut Gazi Memi Bey'in oğludur³⁷. Ekim 1605 tarihinde Kanije beylerbeyi olarak Sarhoş İbrahim Paşa³⁸ görülmektedir³⁹. İbrahim Paşa 7 Şubat 1606 tarihinde hâlâ beylerbeyi olarak görev yapmaktadır⁴⁰. 9 Nisan 1606'da Kanije beylerbeyliğine Mehmed Paşa atanır⁴¹. 16 Ağustos 1606 tarihinde Kanije beylerbeyliğine Ağa Hüsrev Paşa atanmıştır⁴². Esasında sarayda kilercibaşı gibi önemli bir makama gelen Hüsrev Ağa daha sonra saraydan ayrılarak farklı görevleri ifa ettikten sonra Kanije beylerbeyi olarak atanır. Ölüm tarihi

²⁶ Finkel 2007, 275.

²⁷ Dávid 2001, 307-308.

²⁸ Uzunçarşılı, Kanije'nin ilk beylerbeyini Alacaatlı Tiryaki Hasan Paşa olarak belirtmiştir. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C. 3, 1. Kısım, TTK, Ankara 2011, s. 83. Arnavut kökenli olan Hasan Paşa'nın Alaca-illi lakabının yanı sıra diğer bir lakabı da Alacaatlı'dır. Kanije beylerbeyliğinden sonra İstolni-Belgrad'ın idarecisi olarak atanır. Daha sonra Erzurum Beylerbeyi ve Şirvan valisi olarak atanmıştır. 1604/5'te Şirvan'a varışından 1 ay sonra vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 635-636). Geza David, ilk beylerbeyinin Hasan Paşa'nın olduğunu belirtmekle birlikte bunun Tiryaki Hasan Paşa mı yoksa Alacaatlı Hasan Paşa mı olduğunu netleştiremediğini ifade etmiştir (David 2001, 307-308).

²⁹ Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 172-173.

³⁰ Bilge 2000, 72.

³¹ Padişahların bir yere at ile gidişleri esnasında ata binerken ve inerken özengiyi tutan görevlilere verilen isimdir (Pakalın 1983, 44).

³² Balkanlarda uzun süre idarecilik yapan Tiryaki Hasan Paşa 1610 yılında vezirlikle emekli olduysa da 1611 yılında üçüncü kez Budin Beylerbeyi olarak atanır. 1611 yılının sonlarına doğru Budin'de vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 645).

³³ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 318-319

³⁴ Burada Kanije kalesi eyaleti olarak geçmektedir. Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 338.

³⁵ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 347.

³⁶ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 414.

³⁷ En son 1633/34 senesinde Bosna beylerbeyi atanmış ancak 1635/36 yıllarında azledilmiş ve akabinde hayatını kaybetmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 785).

³⁸ Kuvvetle muhtemel adı geçen İbrahim Paşa, 10 Nisan 1614 tarihinde arpalık olarak Niğbolu sancağını tasarruf ediyordu. "*Sabıka Kanije Beğlerbeğisi olub ber vech-i arpalık Niğbolu sancağına mutasarrıf olan İbrahim dame ikbaluhuya ...*" BOA A.DVNS.MHM.d. 80/1307.

³⁹ Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 303; Peçevi İbrahim Efendi 1992, 289.

⁴⁰ BOA A.DVNS.MHM.d. 77/663.

⁴¹ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 453.

⁴² Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 325. Katip Çelebi atanma tarihi olarak 4 Haziran 1606 tarihini vermektedir. (Katip Çelebi 2017, 523). Hüsrev Paşa, Kanije eyaletine atanmadan önce Bosna beylerbeyliği görevini yürütmüştür (Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 452; Mehmed Süreyya 1996, 684).

tam olarak bilinmeyen Hüsrev Paşa, bu bölgede vefat etmiştir⁴³. 12 Ağustos 1607 tarihinde Kanije eyaleti, Kanije defterdarı Şaban'ın arzı üzerine daha önce Kanije beylerbeyi olan İbrahim Paşa'ya tevcih edilir⁴⁴. 1608'in başlarında beylerbeyi olarak Mehmed Paşa görev yapmıştır⁴⁵. Sicill-i Osmani'de 1608/1609'da Kanije beylerbeyi olarak Ahmet Paşa'nın görev yaptığı belirtilmektedir. Ahmet Paşa, Devlet'e önce bostancı olarak daha sonra ise bostancıbaşı kadrosunda hizmet ettikten sonra beylerbeylik makamına atanmıştır. Ahmet Paşa Bu görevi ifa ederken 1608/1609'da vefat etmiştir⁴⁶. Haziran 1609'un ortalarında Sefer Paşa'nın Kanije beylerbeyi olarak görev yaptığı görülmektedir. Kendisi Kanije ve Sigetvar sancaklarını arpalık olarak tasarruf etmektedir. Sefer Paşa 27 Haziran 1609'da Kanije'ye beylerbeyi olarak yeniden atanır⁴⁷. 2 Kasım 1613 tarihli vesikadan ve 1614 yılına ait kayıtlardan anlaşılacağı üzere geçmişte Tiryaki Hasan Paşa'nın da kethüdalığını yapmış olan İskender Paşa'nın bu tarihlerde beylerbeyi olarak görev yaptığı görülmüştür⁴⁸. 18 Ocak 1614 tarihli hükümden anlaşılacağı üzere Kanije beylerbeyi olarak Mehmed Paşa⁴⁹ görev yapmaktadır⁵⁰. Ekim 1614'te Karakaş Mehmed Paşa⁵¹ Kanije beylerbeyidir⁵². 11 Şubat 1615 tarihinde sabıka Budin beylerbeyi olan Ömer Paşa'ya Kanije eyaleti tevcih edilmiştir⁵³. 1616 yılında Kanije beylerbeyi olarak Ahmet Paşa görev yapmaktadır⁵⁴. 1617 senesinde Ahmet Paşa Kanije beylerbeyliği görevini yürütmeye devam etmiştir ve kendisi aynı zamanda "vali" olarak anılmıştır⁵⁵. Nisan/Mayıs 1618 tarihinde İbrahim Paşa'nın Kanije beylerbeyi olduğu görülmektedir⁵⁶. Haziran/ Temmuz 1619 tarihinde Yusuf Paşa, Kanije beylerbeyi olarak atanmıştır⁵⁷. 1620 yılının ortalarında Sefer Paşa Kanije beylerbeyi olarak görev yapmaktadır⁵⁸. 13 Mart 1621 tarihinde sabık Temeşvar beylerbeyi olan Mehmed Paşa Kanije eyaletine atanır. Aynı tarihte Kanije'nin sabık beylerbeyi olan Yusuf Paşa ise Temeşvar eyaletine atanmıştır⁵⁹. 21 Temmuz 1622 tarihinde Kanije eyaleti Süleyman Paşa'nın tasarrufundadır Sigetvar livası da Süleyman Paşa'nın hassı durumundadır⁶⁰. Eylül/Ekim 1629 tarihinde İbrahim Paşa'nın Kanije beylerbeyi olarak görev yaptığı görülmektedir⁶¹. 1630 ve 1631'de beylerbeylik makamında Ebubekir Paşa vardır⁶². 16 Ağustos 1631 tarihli vesikada Ebubekir Paşa, Kanije eyaletinin eski beylerbeyi olarak zikredilmektedir. Bu tarihte Ebubekir Paşa, İstolni Belgrad

⁴³ Mehmed Süreyya 1996, 684.

⁴⁴ "Eyalet-i Kanije ... sabık Kanije beğlerbeğisi olan İbrahim Paşa'ya virilmek inamdır deyü Kanije defterdarı Şaban arz itmeğin vech ü meşruh üzere virildi fi 18 Rebiülahir sene 1016." BOA A.RSK.d. 1481/5

⁴⁵ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 546.

⁴⁶ Mehmed Süreyya 1996, 195.

⁴⁷ BOA A.DVNS.MHM.d. 78/684, 1402, 3088.

⁴⁸ BOA A.DVNS.MHM.d. 80/409-410; BOA MAD.d. 16001; Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 418. Ancak buradaki kayıtların aksine Sicill-i Osmani'de İskender Paşa'nın 1612'de Kanije'ye 1613 senesinde ise Bosna'da vali tayin edildiği yazmaktadır. En son Özi valisi iken hizmetçisinin darbesiyle hayatını kaybetmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 809).

⁴⁹ Sicili Osmani'de Karakaş Mehmed Paşa'nın 1613 senesinde Kanije Beylerbeyi olduğu görülmektedir. Enderunda yetişen karakaş Mehmed Paşa, doğancıbaşı olduktan sonra 1612'de Bosna beylerbeyliğine 1613'te ise Kanije beylerbeyliğine atanmıştır. Budin valisi iken 1621'deki Osmanlı Leh savaşında hayatını kaybetmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 1059).

⁵⁰ BOA A.DVNS.MHM.d.80/563.

⁵¹ Karakaş Mehmed Paşa, Nisan/Mayıs 1618 tarihinde Rumeli eyaletine tevcih edilmiştir (Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi, 2003; 658).

⁵² Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 409.

⁵³ BOA A.RSK.d. 1484/117.

⁵⁴ Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 428; Fezleke 2017, 620. Defterdarlık atamasıyla alakalı olan arşiv vesikasında Ahmet Paşa'nın görev yaptığı tarih 1616 yılının Kasım ayına denk gelmektedir. Bkz. BOA A.RSK.d. 1486/5.

⁵⁵ BOA KK.d. 1905/4; Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 433.

⁵⁶ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 658.

⁵⁷ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 698.

⁵⁸ "... defteri Sefer Paşa mirimiran-ı vilayet-i Kanije" BOA MAD.d. 4177/1, 71.

⁵⁹ BOA KK.d. 257/29.

⁶⁰ "Eyalet-i Kanije der tasarrufu Süleyman Paşa fi 12 sene (10)31. "Liva-i Sigetvar der tasarrufu Süleyman Paşa mirimiran haslarıdır" BOA C.DH. 122/6095 (Sayfa No: 18). Ayrıca bu vesikada Kanije eyaletinin Sigetvar, Peçuy ve Pojega olmak üzere 3 sancağa sahip olduğu ifade edilmiştir.

⁶¹ Topçular Kâtibi 'Abdülkadir (Kadri) Efendi 2003, 903-904.

⁶² BOA KK.d. 1924/6, 37.

sancağını arpalık olarak tasarruf etmiştir⁶³. 30 Temmuz 1633 tarihinde Mümin Paşa'nın arzı neticesinde Kanije eyaletini tasarruf eden İbrahim Paşazade Hacı Hasan Paşa makamına bir kez daha atanır⁶⁴. Göreve ne zaman başladığı bilinmeyen Kanije beylerbeyi Süleyman Paşa 31 Ocak 1634 tarihinde katledilmiştir⁶⁵. 12 Ekim 1641 tarihinde Kanije eyaleti Gürcü Mehmed Paşa'nın tasarrufundadır⁶⁶. 5 Mart 1643 tarihinde Kanije beylerbeyi olarak Şahin Paşa atanmıştır⁶⁷. 4 Haziran 1644 tarihinde ise Şahin Paşa'nın yerine Dergâh-ı Âli kapıcıbaşlarından Şahbaz Ağa atandı⁶⁸. Şahbaz Paşa'nın görevi pek uzun sürmemiş 24 Ocak 1645⁶⁹ tarihinde görevden alınarak yerine daha önce Niğbolu'da sancakbeyliği yapmış olan Hasan Paşa atanmıştır⁷⁰. Hasan Paşa'nın yerine 5 Nisan 1646 tarihinde Arslan Paşa atanmıştır⁷¹. 19 Eylül 1646 tarihinde Arslan Paşa'nın yerine daha önce Temeşvar beylerbeyi olan Mehmed Paşa atanmıştır⁷². 23 Mayıs 1647'de Mehmed Paşa görevi, daha önce beylerbeylik yapmış olan Derviş Paşa'ya devretmiştir⁷³. Derviş Paşa'nın yerine 13 Ocak 1648 tarihinde Pir Mehmed Paşa atanmıştır⁷⁴. 23 Eylül 1650 tarihinde Kanije eyaleti, sabık Eğre(Eğri) beylerbeyi olan Arslan Paşa'ya tevcih edilmiştir⁷⁵. 15 Eylül 1651 tarihinde Kanije eyaletinde mukarrer bir atamanın yapıldığı belirtilmektedir⁷⁶. 13 Aralık 1651 tarihinde Boynueğri Mehmed Paşa Kanije beylerbeyi olarak atanır⁷⁷. Boynueğri Mehmed Paşa'nın diğer bir lakabı Boynuyaralı ve Durak'tır. Aslen Canikli olan Boynueğri, Demirkazık Halil Paşa'nın hizmetine girerek kethüda olarak görev yapar. Demirkazık Paşa ile Bağdat muharebesinde 40 yerinden yara aldığı için kendisine bu lakaplar verilmiştir. Daha sonra Silahdar Mustafa Paşa'nın hizmetine giren Boynueğri, bir vesile ile padişahın da mazharını kazandıktan sonra çeşitli idari kadrolara atanır. En son kariyerinin zirvesine ulaşarak 1656 senesinde sadrazamlığa atanmıştır. Ancak aynı yıl bu görevden azledilir⁷⁸. Aslında ilk başta Boynueğri Mehmed Paşa'ya Diyarbakır eyaleti verilse de o bunu kabul etmez ve Şam'ı ister ancak Şam kendisine verilmez. Kendisi istememesine rağmen apar topar Kanije Beylerbeyi olarak tayin edilir⁷⁹. Boynueğri Mehmed Paşa farklı zamanlarda iki kez Kanije beylerbeyliğine atanmıştır. En son görevi Kanije beylerbeyi olan Mehmed Paşa emekli edilmiştir⁸⁰. Mehmed Paşa'nın emekli edilme

⁶³ BOA A.DVNS.MHM.d. 85/452.

⁶⁴ “Eyalet-i mezbure sabıkan girü eyalet-i mezburede mutasarrıf olan İbrahim Paşazade Hacı Hasan Paşa'ya virilmiştir. Ber mucebi arz Mümin Paşa” BOA C.DH. 122/6095 (Sayfa No: 18).

⁶⁵ Katip Çelebi 2017, 842.

⁶⁶ BOA A.RSK.d. 1512/37.

⁶⁷ BOA A.RSK.d. 1512/37; Sicill-i Osmani'ye göre 1639/40 yılında Bosna valisi olan Şahin Paşa 1640/41 senesinde Kanije valisi olarak tayin edilmiş ve 1644 senesinde görevinden azledilene kadar buradaki vazifesini sürdürmüştür (Mehmed Süreyya 1996, 1562).

⁶⁸ BOA A.RSK.d. 1512/37; Naima'ya göre Nisan 1644 tarihinde beylerbeyi olarak görev yapan Şahin Paşa'nın yerine daha önce Vize'de idarecilik yapmış olan Duçe Mehmed Paşa atanmıştır(Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 999). (Doçe) Duçe Mehmed Paşa burada vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 1049).

⁶⁹ Bu tarihte (24 Ocak 1645) Şahbaz Paşa'ya Peçoy livası arpalık olarak tahsis olundu. BOA A.RSK.d. 1512/38.

⁷⁰ BOA A.RSK.d. 1512/37.

⁷¹ “Eyalet-i Kanije Nogay oğlu Arslan Paşa'ya virildi fi 18 Safer sene 1056.” BOA A.RSK.d. 1512/37; BOA A.RSK.d.1517/78.

⁷² BOA A.RSK.d. 1512/37.

⁷³ BOA A.RSK.d. 1512/37.

⁷⁴ BOA A.RSK.d. 1512/37.

⁷⁵ BOA A.RSK.d. 1522/28.

⁷⁶ BOA A.RSK.d. 1524/20.

⁷⁷ “Arz-ı bende-i bi-mikdar budur ki saadetlü ve devletlü ve azametlü padişahım

İbiş Paşa'dan gelen Mehmed Paşa'ya Diyarbakır gibi şerif eyaleti hatt-ı hümayun-ı saadet-makrunlarıyla ihsan buyrulmağla emr-i şerif kendüye gönderildikde kabul etmeyip (...) alıverdim diyü cümleyi başımıza üşürüp bir işe sebep olmak ihtimali olmağla rica ederim ki Kanije eyaleti Rumili'nde olmağın Kanije eyaleti ihsan buyrulmak ve hemen izn-i alileri ile gönderilmek babında hatt-ı hümayun-ı devlet-makrunları ihsan buyrula baki ferman devletlü padişahımındır.” TS.MA.E.779/13. Ruus kayıtlarında atanma tarihi 6 Kasım 1651 olarak gözükmektedir. “Eyalet-i Kanije Hatt-ı hümayun şevket-i makrunumla Vezir Mehmed Paşa'ya virildi fi 22 Zilkade sene 1061. BOA A.RSK.d. 1522/172. Abdurrahman Abdi Paşa Vekayi-namesinde Boynueğri Mehmed Paşa'nın atanma tarihi olarak 8 Kasım 1651 tarihini işaret etmektedir(Abdurrahman Abdi Paşa 2008, 33).

⁷⁸ Mehmed Süreyya 1996, 422-423.

⁷⁹ Naîmâ Mustafa Efendi 2007, 1369-1370; Boynu Eğri Mehmed Paşa'nın bir miktar İstanbul'da hapis hayatı yaşadığından sonra Kanije'ye gönderildiğini beyan eder. Bkz. (İsa-zade Tarihi 1996, 30.); (Akkaya 1957, 115).

⁸⁰ Mehmed Süreyya 1996, 422-423.

nedeni vesikalara yansımıştır 20 Eylül 1651 tarihinde Kanije eyaleti valisi olan Mehmed Paşa'nın "rıza-yı hümayuna muhalif sulh u salaha mugayir" olarak Kanijelilere izin verip Mehmed Paşa'nın kethüdasıyla birlikte top ve tüfikle kafirlere ait Kumar palangasını muhasara etmişlerdir. Paşanın bu hareketi barış ortamını bozduğu için azledilmesine neden olmuştur⁸¹. Budin valisi Murad Paşa'nın arzı neticesinde Eğri(Eğre) sabık beylerbeyi Mustafa Paşa'ya Kanije eyaleti tevcih ettirilir⁸². 30 Ocak 1666'da vefat eden Boynueğri Mehmed Paşa'nın kabri Eyüp'tedir⁸³. 22 Mayıs 1652 tarihinde Kanije eyaleti sabık Rumeli beylerbeyi olan İsmail Paşa'ya tevcih edilmiştir⁸⁴. 28 Haziran 1652'de Kanije eyaleti İsmail Paşa'ya mukarrer olarak verilmiştir⁸⁵. Enderun'da eğitim alarak tülband ve yeniçeri ağası olan Gürcü Mustafa Paşa, 1654⁸⁶ senesinde Kanije beylerbeyi olarak atanmıştır. Akabinde Maraş, Aralık 1656-Ocak 1657'de Erzurum valisi olarak görevlendirilmiştir. Çeşitli vazifelerden sonra 1664-65 yılında ikinci kez Erzurum valisi iken hayatını kaybetmiştir⁸⁷. Kanije eyaleti 10 Haziran 1655 tarihinde zamanında bostancı ocağının mensubu olan ve daha sonra Vidin'in eski sancakbeyi olan Hasan Paşa'ya tevcih edilmiştir⁸⁸. 1660 senesinde Kanije eyaletini 3 sancağı vardır. Bunlar; Sigetvar, Peçoy ve Pojraga'dır⁸⁹. Özi beylerbeyi Vezir Seydi Ahmed Paşa'nın önerisiyle Kanije eyaleti Ali Paşa'ya 18 Ekim 1656 tarihinde tevcih edilir⁹⁰. 1662 senesinde Kanije beylerbeyliğinde Ali Paşa bulunmaktadır ve Peçoy livasının gelirleri kendisine tahsis edilmiştir⁹¹. 1662 yılının ortalarında Vezir Mehmed Paşa Kanije beylerbeyidir⁹². 17 Şubat 1663 tarihinde ise Pir Mehmed Paşa(Vezir Mehmed Paşa) Kanije beylerbeyidir ve Peçoy livasının gelirleri kendisine arpalık olarak verilmiş ve ayrıca Sigetvar hasları da onun tasarrufundadır⁹³. 1663 yılının Nisan, Mayıs ve Kasım aylarında beylerbeylik makamında Yentür Hasan Paşa vardır⁹⁴. Yentür Hasan Paşa'nın yerine Çengi-zade atanmıştır ancak o sırada Kanije kalesi düşman tarafından muhasara edildiğinden Çengi-zade kaleye giremez. Bu durum ortalıkta söylentiye yol açarak eski paşa kalede otururken yeni paşanın kaleye girmemesi söylemlerini ortaya çıkarır. Bu söylemlerin tesiri olmuş olacak ki kendisine yöneltilen ithamlardan dolayı Çengi-zade öldürülür. Böylece görevini ifa edemeden hayata gözlerini kapatan Çengi-zade'nin selefi Yentür Hasan Paşa kaleyi muhafaza etmeye devam eder⁹⁵. 1664 yılının ilk aylarında Yentür Hasan Paşa'nın görevini devam ettirdiği görülmektedir⁹⁶. 1664 senesinde Kanije Paşası olarak Hüseyin Paşa görev yapar⁹⁷. Yine 1664 yılında Kanije kalesinin muhafızlığını Hasan Paşa'nın yaptığı görülmektedir⁹⁸.

⁸¹Avusturya'nın geçmişte de Osmanlı ile mevcut sınırlarını korumaya yönelik politikasının olduğu bilinmektedir. 1618 yılında II. Osman'ın cülusunu tebrik etmeye gelen Avusturya elçisinin Osmanlı padişahından bir isteği ise Budin, Bosna, Kanije beylerbeylerine ve Estergon ile Solnuk sancakbeylerine barışa riayet etmeleri için emirler gönderilmesi ve sınırlarda barış ortamını bozan bazı idarecilerin görevden alınması idi (Zinkeisen 2011, 509). Yine 1641 yılında İstanbul'a gelen Andreas Iszdency Kanije'den Macaristan topraklarına durmadan saldırıların olduğunu, bu saldırılarda şehirler ve köylerin ateşe verilerek insanların esir edilmesinden yakınıştır (Zinkeisen, 2011, 376).

⁸² BOA A.RSK.d. 1524/31.

⁸³ Mehmed Süreyya 1996, 422-423.

⁸⁴ BOA A.RSK.d. 1522/263.

⁸⁵ BOA A.RSK.d. 1526/8.

⁸⁶ Fezleke'de Seyid Mustafa Paşa 15 Nisan 1653 tarihinde atanmıştır. (Katip Çelebi 2017, 1092). Abdurrahman Abdi Paşa Vekayi-namesi de atanma tarihini 17 Aralık 1653 olarak beyan etmiştir(Abdurrahman Abdi Paşa 2008, 61).

⁸⁷ Mehmed Süreyya 1996, 1195.

⁸⁸ BOA A.RSK.d. 1529/49.

⁸⁹ BOA KK.d. 434/3.

⁹⁰ "Özi beğlerbeğisi Vezir Seydi Ahmed Paşa kullarının iltiması ile rikab-ı hümayunlarına yüz süren Ali Paşa kullarına beray-ı maslahat Kanije eyaletinin tevcihi iktiza etmeğle emr-i şerifi verilmek babında ferman saadetli ve devletli ve azametli padişahıdır...". TS.MA.E.779/16; "... Ali Paşa üzerinde olmağla mukarrer virildi fi gurre-i Zilhicce sene 1066 (20 Eylül 1656). Buradaki kayıta atama tarihi olarak 20 Eylül 1656 tarihi düşülmüştür. BOA A.RSK.d. 1529/320.

⁹¹ BOA KK.d. 434/11.

⁹² BOA İE.AS.9/838.

⁹³ BOA KK.d. 434/11.

⁹⁴ Yücel 1996, 210, 240, 244.

⁹⁵ İsa-zade 1996, 82.

⁹⁶ Evliya Çelebi 2002, 236.

⁹⁷ Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Âsım Efendi 2013, 45.

⁹⁸ Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Âsım Efendi 2013, 47.

1667 yılının ortasında İbrahim Paşa'nın beylerbeyi olduğu anlaşılmaktadır⁹⁹. Daha önce kendisine Segedin sancağı verilmesine rağmen bunu kabul etmeyerek Kanije'yi isteyen Ali Paşa'ya 30 Ekim 1665 tarihinde Kanije beylerbeyliği verilir¹⁰⁰. 6 Eylül 1666 tarihli arzda görüldüğü üzere İbrahim Paşa beylerbeyidir¹⁰¹. Eski Temeşvar beylerbeyi olan (Filibeli) Mehmed Paşa 13 Aralık 1667 tarihinde Kanije eyaletine beylerbeyi olarak atandı¹⁰². 11 Haziran 1668 tarihinde Kanije beylerbeyi olan Hafız Mustafa Paşa'ya Peçvun(Peçuy) sancağı arpalık olarak verilmiştir¹⁰³. Mustafa Paşa 14 Temmuz 1688 tarihinde hala makamındadır¹⁰⁴. 28 Kasım 1675 ve 28 Mart 1676 tarihli vesikalardan yola çıkıldığında ilgili tarihlerde Mahmut Paşa'nın beylerbeylik makamında olduğu görülmektedir¹⁰⁵. 9 Aralık 1676 tarihinde Kanije eyaleti Maraş eyaletinden azledilmiş olan Hasan Paşa'ya tevcih edilmiştir¹⁰⁶. 8 Nisan 1680 tarihli vesikadan anlaşılacağı üzere Kanije beylerbeyi Mehmed Paşa'dır¹⁰⁷. 14 Eylül 1681 tarihinde beylerbeylik makamında Mehmed Paşa'nın olduğu görülmektedir¹⁰⁸. 1682 yılının ortalarında Gürcü Hüseyin Paşa¹⁰⁹ Niğbolu sancağına tayin olunurken onun yerine Temeşvar'dan gelen (Seydi)Seyyîdi-zade Mehmed Paşa¹¹⁰ Kanije muhafazasına memur olmuştur¹¹¹. (Seydi)Seyyîdi-zade Mehmed Paşa 1683'te Yanova muhafızlığına tayin olmuştur¹¹². Koca ve Konakçı lakaplarıyla anılan Hasan Paşa, 1683'te Kanije beylerbeyi oldu¹¹³. 1684/85 senesinde Halep eyaletindeki görevinden alınan Vezir Mustafa Paşa, Kanije muhafızı olarak atanır¹¹⁴. 3 Aralık 1685 tarihinde Vezir Mustafa Paşa'nın hala görevini sürdürdüğü görülmektedir¹¹⁵. Eylül 1686'da Vezir Tekfurdağlı Mustafa Paşa¹¹⁶

⁹⁹ BOA İE.AS. 9/803; 9/805.

¹⁰⁰ “Devletlü ve saadetlü ve izzetlü sultanım hazretlerinin mübarek paşmakları turabına yüzler sürdükdən sonra arz-ı bende-i bi-mikdar budur ki saadetlü ve devletlü sultanım Seydi Ahmed Paşa'nın iltimasıyla afv buyrulmuş Ali Paşa'ya Segedin sancağı verilmişken kabul etmeyüp Kanije eyaletin rica etmeleri ile kalkup gütsin diyü beray-ı maslahat telhis olunmuşdur ve inşallahu teala yarın asker-i İslama dua için Ayasofya'ya çıkılmaya izn-i aliye telhis olunmuşdur...” TS.MA.E 778/45.

¹⁰¹ BOA İE.AS. 7/652.

¹⁰² BOA İE.TCT. 3/374; Abdurrahman Abdi Paşa 2008, 278; Râşid tarihinde Mehmed Paşa'nın atanma zamanı olarak 14 Kasım 1667 tarihi verilmiştir (Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Âsım Efendi 2013, 90). Sicili Osmani'de belirtilen Pirinççi Mehmed Paşa ile aynı kişi olmalıdır. Pirinççi Mehmed Paşa Kanije beylerbeyliğinden sonra Temeşvar'a, 1668/69'da Silistre'ye daha sonra tekrar 1669/70'de Temeşvar'a beylerbeyi olarak atanmıştır. 1670/71'de azledilmesinin ardından vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 1067).

¹⁰³ BOA İE.TCT 1/49.

¹⁰⁴ BOA AE.SMMD.IV 84/9962.

¹⁰⁵ BOA AE.SMMD.IV 101/11785; 95/11137.

¹⁰⁶ “Şevketlü ve keremetlü ve inayetlü padişahım Maraşdan mazul Hasan Paşa bendelerine Kanije eyaletinin senesi tamam olmağla inayet ve ihsan buyrulmak babında ferman şevketlü padişahımdır...” BOA AE.SMMD.IV 105/12196.

¹⁰⁷ BOA İE.AS. 6/495.

¹⁰⁸ BOA İE.AS. 15/1515

¹⁰⁹ Râşid tarihinde Kör Hüseyin Paşa olarak geçmektedir. Bkz. (Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Âsım Efendi 2013, 231). Sicili Osmani'de Abaza olarak geçmektedir. Kör Hüseyin Paşa, geçmişte Sarı Hüseyin Paşa'nın kethüdalığını yapmış zaman içerisinde hızla yükselerek değişik yerlere idareci olarak atanmıştır. 1681'de Niğbolu muhafızlığına 1683 senesinde ise Eğri valiliğine atanan Kör Hüseyin Paşa burada cenk meydanında hayatını kaybetmiştir. (Mehmed Süreyya 1996, 724).

¹¹⁰ Seydi Ahmet Paşa'nın oğludur. 1684 yılında Budin'de savaş meydanında hayatını kaybetmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 1070).

¹¹¹ Defterdar Sarı Mehmed Paşa 1995, 135.

¹¹² Mehmed Süreyya 1996, 1070.

¹¹³ Hasan Paşa Arnavut kökenli olup, başlangıçta Mûsahib Mustafa Paşa'nın kethüdalığını yapmıştır. 1681'de Çirmen mutasarrıfı olmuştur. Kanije beylerbeyliğinden sonra Sayda beylerbeyi olarak atanmıştır. 1687'de vefat etmiştir(Mehmed Süreyya 1996, 641).

¹¹⁴ Defterdar Sarı Mehmed Paşa 1995;191; Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Âsım Efendi 2013, 275.

¹¹⁵ “...telhis olunup arz olundukda Kanije muhafızı Vezir Mustafa Paşa'nın i'lamı üzre aslına zamm ve kaydına şerh verilip...” BOA MAD.d. 2933/4.

¹¹⁶ Bekri Mustafa Paşa olarak da anılan bu kişi başlangıçta Bektaş Ağa'nın hazine-darı, yeniçeri çorbacısıyken daha sonra terfi ederek kul kethüdası, sekbanbaşı ve 1679'da yeniçeri ağası olmuştur. Çeşitli görevlerden sonra 1686'da Kanije beylerbeyliğine atanmıştır. Daha sonra Pojega muhafızı olan Bekri Mustafa Paşa, 1687'de yeniden Yeniçeri Ağa'sı olmuştur. 1688 senesinde sadrazamlığa kadar yükselse de ertesi yıl azledilmiş ve Aralık 1689'da Malkara'da vefat etmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 1189).

yerine Fındık Mehmed Paşa¹¹⁷ tayin olunur¹¹⁸. 1687 yılının ilk yarısında Mustafa Paşa'nın beylerbeyi makamında olduğu anlaşılmaktadır¹¹⁹. Nisan 1690 tarihinde Kanije kalesi düştüğünde kalenin son müdavimi Kanije valisi ve kale kumandanı olan Fındık Mustafa Paşa'dır¹²⁰. Fındık Mustafa Paşa Serasker Çerkes Ahmet Paşa'nın yanına gelerek onun memuriyetine girmiş ve kendisine 10.000 kuruş tahsis edilmiştir¹²¹. Temmuz 1690'da Mustafa Paşa artık Kanije'nin eski beylerbeyi olarak anılmaya başlanmıştır¹²².

Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

1600-1690 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde kalan Kanije'ye 57 kişinin idareci olarak atandığı tespit edilmiştir. 90 yıl süresince istatistiki bilgiye başvurulduğunda her bir idarecinin ortalama 1,57 yıllık yönetiminin olduğu görülmüştür. Ancak istatistiki verilerin aksine hakikatte idarecilerin farklı sürelerde yönetimde buldukları bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin paşaların yönetim süresine yönelik genel idari uygulamalarında yönetim süresini 1 yıl olarak belirlemiş ve 1 yıl sürenin ardından görevine devam edilme kararı verilen idareciye ibka suretiyle 1 yıl daha yönetme hakkı verilirdi. Kanije eyaleti idarecilerinin görev süreleri Osmanlı'daki diğer eyaleti idare eden yöneticilerle benzer özellik göstermektedir. Özü eyaletine 1608-1792 yılları arasındaki 185 yılda 139 kez atama yapılmıştır. Yönetim yılının atama sayısına bölünmesiyle birlikte her bir idareciye yaklaşık olarak 1.33 yıl düşmüştür¹²³. Benzer şekilde 17. yüzyılda Maraş eyaletinde 78 vali/beylerbeyi görev yapmış ve her bir idareciye ortalama 1.28 sene düşmüştür¹²⁴. Kunt imparatorluk genelinde 1632-41 yılları arasında beylerbeylerinin görev süreleri üzerine yaptığı istatistiki çalışmasında 1 yıl görev yapan beylerbeylerinin %59.4, 2 yıl görev yapanların %30.6, 3 yıl görev yapanların %7, 3 yıldan fazla görev yapanların ise %3 oranında olduğunu tespit etmiştir¹²⁵.

Bir serhad şehri olan Kanije eyaletine yapılan idari atamalar vali/beylerbeyleri için kimi zaman bir taltif iken bazı dönemler önlem ve cezalandırma mahiyetinde olmuştur. Bürokrasiden ya da sancakbeyliğinden yükselerek paşalık rütbesiyle Kanije eyaletine atanan idareciler için bir ödül söz konusu iken Boynueğri Mehmed Paşa gibi Kanije'ye istemediği halde tayin edilen idareciler için bir cezalandırma durumu ortaya çıkmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti, Boynueğri Mehmed Paşa'ya onun istediği Şam eyaletini vermeyerek batıdaki en uç sınırlarından olan Kanije'ye tabiri caizse zoraki göndermesi paşaya yönelik uygulanan bilinçli bir siyasetin göstergesidir. Böylece Boynueğri Mehmed Paşa, Şam eyaletinde kafasında tasavvur ettiği planını uygulama imkânı bulamamıştır. Boynueğri Mehmed Paşa'nın aksine atandığı yeri beğenmeyerek özellikle Kanije'yi isteyen idareciler de olmuştur. Kendisine Segedin sancağı verilen Ali Paşa burayı kabul etmemiş ve Kanije'yi talep etmiştir. Kanije eyaletinin idarecilerinin görev süresi dolmasının ardından yukarıdaki örneklerde olduğu gibi başka yere tayin edilirken hatalarından ötürü azledildikleri ya da farklı sebeplerden dolayı emekliye ayrıldıkları görülmüştür. Kanije eyaletinin hudutta yer alması ve zaman zaman askeri hareketliliğin bu bölgede zirveye ulaşmasından ötürü atanan idarecinin görev bölgesine girememesine sebebiyet vermiştir. Nitekim Çengi-zade Paşa da Kanije'ye atanmasına rağmen Kanije'nin kuşatma altında olmasından ötürü Kanije'ye giremeyerek görevine başlayamamıştır.

Kanije eyaletine 90 yıllık süre zarfında yapılan atamalarda dikkat çeken hususlardan bir tanesi göreve gelen vali/beylerbeylerinin Balkan/Rumeli tecrübeli oluşlarıdır. Rumeli dışındaki bölgelerden de idareciler atanmış olsa da çoğunluğu Rumeli'nin değişik bölgelerinde deneyim kazanmış kişilerdir. Özellikle Temeşvar, Bosna ve Budin eyaletlerinin eski idarecilerinin Kanije'ye atandıkları göze çarpmaktadır. Aslında bu durum da Osmanlı Devleti Kanije gibi hassas ve stratejik bir bölgeye o alanı tanıyan ve bilen kişileri tayin ederek oluşabilecek tehlikeleri minimize etmeyi amaçlamış olmalıdır. "Paşa" rütbeli olan Kanije eyaletinin idarecilerinin bazılarının aynı zamanda "vezir" rütbesinde

¹¹⁷ 1685'te Bosna beylerbeyi, 1686'da Kanije beylerbeyliğinden sonra Menteşe mutasarrıfı olan Fındık Mehmed Paşa'nın harpte hatalı görülmesinin ardından 1695/1696 yılında rütbeleri sökülerek sürgün edilmiştir (Mehmed Süreyya 1996, 1050).

¹¹⁸ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, 1995; 219; Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmail Âsım Efendi 2013, 295.

¹¹⁹ BOA AE.SMMD.IV 97/11410.

¹²⁰ Silahdar Fındıklı Mehmed Ağa 1928, 505-506; Uzunçarşılı 2001, 307-308.

¹²¹ Silahdar Fındıklı Mehmed Ağa 1928, 506.

¹²² BOA A.DVNS.MHM.d. 100/148, 286.

¹²³ Kılıç 2017, 48-49.

¹²⁴ Arslan 2014, 46.

¹²⁵ Kunt 1978, 82.

oldukları da görülmüştür. Kanije'nin bazı idarecilerinin nadiren de olsa üst üste atanmışlardır. Bununla paralel olarak bazı idarecilerin ise değişik idari birimlere atanmalarının ardından ikinci kez Kanije eyaletinin başına getirilmişlerdir.

Sonuç

Kanije'nin 17. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin idari taksimatında şekillenmiş ve Avusturya ile mücadelede askeri öncelikler gözetilerek oluşturulmuş bir eyalet olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin en uç eyaletlerden biri olan Kanije'ye yapılan beylerbeyi/vali atamalarında devletin idari yapısına uygun davranıldığı görülmektedir. Oluşturulan eyalet divanıyla ekonomi, hukuk ve idari anlamda işlerin yürütülmesi amaçlanmıştır. Kanije eyaletine devletin önemli mevkiilerinde görev yapmış kişilerin beylerbeyi olarak atandığı gözlemlenmiştir. Özellikle Enderun'da yetişmiş devlet adamlarının görevlendirildiği Kanije'ye Osmanlı sarayında Kilercibaşı, Bostancibaşı ve Yeniçeri Ağalığı yapmış kişilerin vali olarak atandığı kayıtlara geçmiştir. Bunun dışında devletin Orta Avrupa politikasına yakından şahit olan Budin ve Temeşvar beylerbeylerinin de zaman zaman Kanije'de görevlendirildiği göze çarpmaktadır. Öte yandan Balkanlar, Anadolu'da ve Suriye'de görev yapmış beylerbeyleri de eyalete vali olarak atandığı gözlenmiştir. Mezkur eyalete atanan kişilerin askeri niteliklerinin ön planda olduğu aşıkardır. İmparatorluğun doğusunda ve batısında yıllarca savaş meydanlarında bulunan tecrübeli devlet adamlarının Kanije'ye atanması bilinçli bir devlet politikası olarak durmaktadır. Eyalet vali olarak atanan kişilerin devletin askeri ve idari bürokrasisinde uzun dönemler görev almış kişilerden seçilmesi, Osmanlıların Avrupa'daki en büyük rakibi ve sınır komşusu olan Avusturya'ya karşı bölgenin savunmasına verdiği önemi göstermektedir. Bu açıdan 17. yüzyıl boyunca Osmanlı idaresinde kalan Kanije bir sınır kalesi olmanın ötesinde imparatorluk için bir sınır seddi işlevine sahipti. Kanije kalesi sahip olduğu stratejik öneminden dolayı yapılan idari düzenlemeler sonrasında hızla bir Osmanlı kentine dönüştürülmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Ancak kalenin sürekli Avusturya'nın askeri tazyiki altında olması eyalet yöneticilerini sıkıntıya sokmuştur. Kanije'de bulunan beylerbeyleri/valiler sefer zamanında ordunun saflarında yer almışlardır. Eyalet yöneticileri askeri hareketliliğin dışında bölgenin güvenliğinin sağlanması, vergilerin toplanması ve adaletin tesis edilmesiyle uğraşmışlardır.

Kaynakça

1. Arşiv Vesikaları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-1 Asafi Ruus Kalemî Defterleri (A.RSK.d.) 1481, 1484, 1486, 1512, 1517, 1522, 1524, 1526, 1529.

Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM.d.) 77, 78, 80, 85, 100.

Maliyeden Müdevver (MAD.d.) 105, 2933, 4177, 16001.

Ali Emiri Mehmed IV (AE.SMMD.IV) 84/9962; 95/11137; 97/11410; 101/11785; 105/12196

Cevdet Dahiliye (C.DH.) 122/6095.

İbnülemin Askeriye (İE.AS.) 6/495; 7/652; 9/803; 9/805; 9/838; 15/1515.

İbnülemin Tevcihat (İE.TCT) 1/49; İE.TCT. 3/374.

Kamil Kepeci (KK.d.) 257, 434, 1905, 1924.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.E.) 778/45; 779/13; 779/16.

2. Kaynak Eserler

Abdurrahman Abdi Paşa. (2008). Vekâyi-Nâme. (Haz. Fahri Ç. Derin). İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Akkaya, Ziya. (1957). Vecihi Devri ve Eseri. Ankara Üniversitesi Doktora Tezi.

Aynı Ali Efendi. Risale-i Kavânin-i Âl-i Osmân Hulâsa-i Mezâmin-i Defter u Dîvân (H. 1018: 1609).

Çakmakçıoğlu, Seda. (2008). Koçi Bey Risaleleri I, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

- Defterdar Sarı Mehmed Paşa. (1995). Zübde-i Vekayiât Tahlil ve Metin (1066- 1116/ 1656- 1704). Abdülkadir Özcan (Haz.). Ankara: TTK.
- Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zıllî. (2002). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi VI. Kitap. Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı (Haz.). İstanbul: YKY.
- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi Cilt 6. (2010). Seyit Ali Kahraman (Haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hezarfen Hüseyin Efendi.(1998). Telhisü'l-Beyan Fi Kavanin-i Al-i Osman. Sevim İlgürel (Haz.). Ankara: TTK.
- Îsâ-zâde Efendi. (1996). Îsâ-zâde Târîhi. Ziya Yılmaz (Haz.). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Katip Çelebi. (2017). Fezleke I-II. Zeynep Aycibin (Haz.). Ankara: Çamlıca Yayınları.
- Lokmacı, Süleyman. (2015). Solak-zâde Tarihi'nin Tahlili ve Metin Tenkidi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Mehmed Süreyya. (1996). Sicill-i Osmani 2,3,4. Nuri Akbayar (Haz.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Naima Mustafa Efendi. (2009). Tarih-i Na'ima I-II-III. Mehmed İpşirli (Çev.). Ankara: TTK.
- Topçular Katibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi. (2003). Topçular Katibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi I. Ziya Yılmaz (Haz.). Ankara: TTK.
- Peçevi İbrahim Efendi. (1992). Peçevi Tarihi II. Bekir Sıtkı Baykal (Haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Râşid Mehmed Efendi, Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi. (2013). Târîh-i Râşid ve Zeyli. Abdülkadir Özcan vd. (Haz.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Silahdar Fındıklı Mehmed Ağa (1928). Silahdar Tarihi (1684-1694). İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (2019). XVIII. Yüzyılda Osmanlı Bürokrasisi Merkez Ve Taşra Yöneticileri 1756 – 1792 16 Numaralı Tahvil Defteri (Çeviri yazı-Görüntü). İstanbul: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayınları.
- Yücel, Abubekir Sıddık. (1996). Mühürdar Hasan Ağa'nın Cevâhirü't-Tevârih'i, Erciyes Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Kayseri.

3. Telif Eserler

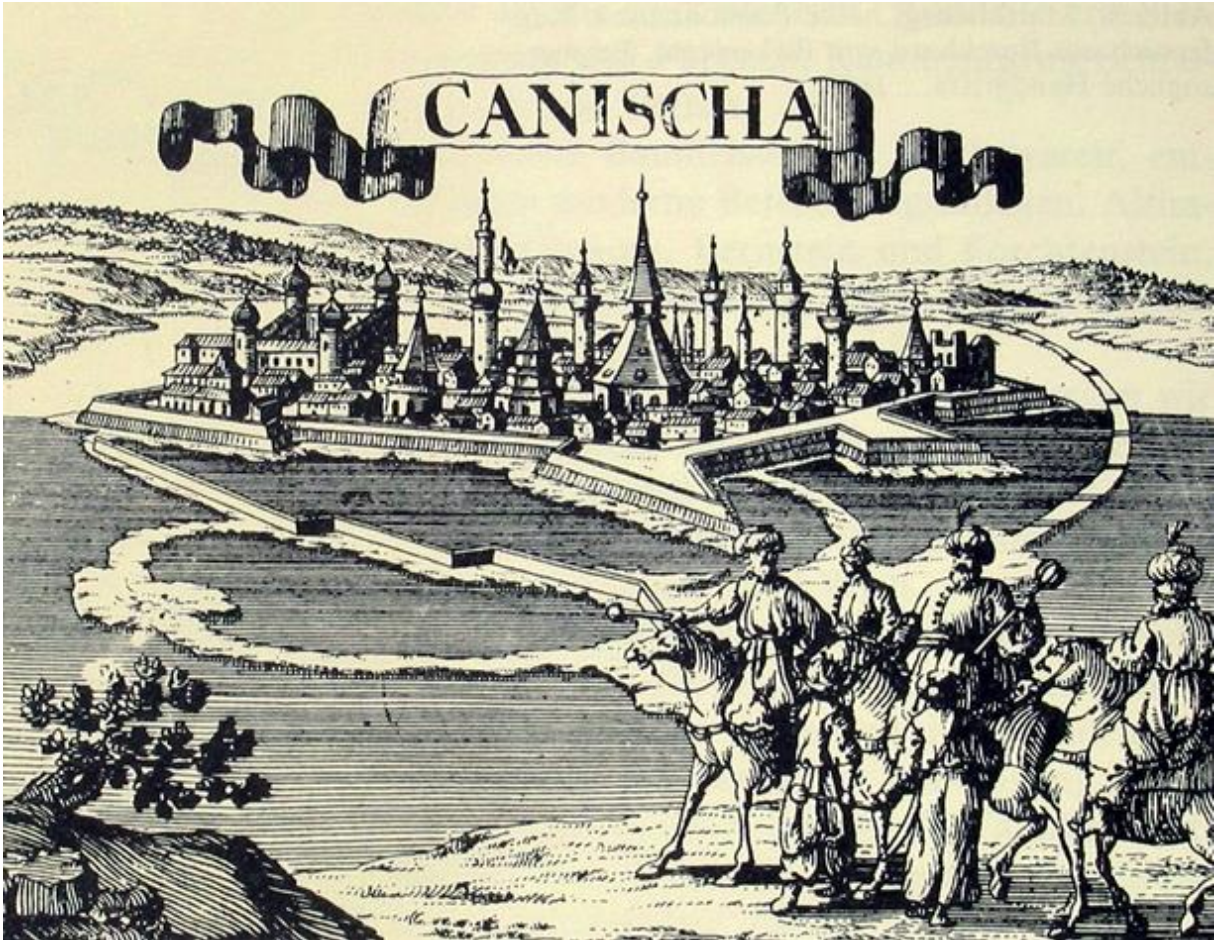
- Arslan, Hasan. (2014). 17. Yüzyılda Maraş Sancağı. Kahramanmaraş: Dulkadiroğlu Belediyesi Yayınları.
- Bilge, S. M. (2000). Macaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin ve İdarî Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişmesi. Osmanlı Tarihi Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), 11, 33-81.
- Çiçek, Kemal. (2002). II. Viyana Kuşatması Ve Avrupa'dan Dönüş (1683-1703). Türkler, 9, 746-764.
- David, Géza. (2001). Kanije. TDVİA, C. 24, s. 307-308.
- Doğru, Halime. (2002). Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih Ve İskan Siyaseti. Türkler, 9, 165-176.
- Emecen, F. M. (2005). Mohaç Muharebesi. TDVİA, C. 30, s. 232-235.
- _____. (2007). Çağdaş Osmanlı Kaynaklarında Uzun Savaşlar Ve Zitvatorok Antlaşması İle İlgili Algılama Ve Yorum Problemleri. Osmanlı Araştırmaları. XXIX, 87-97.
- Finkel, Garoline (2007). Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı. Zülal Kılıç (Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Gökbilgin, Tayyip. (2002). Süleyman I. Türkler, 9, 521-554.
- İnalçık, Halil. (2003). Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____. (1995). Eyalet. TDVİA, C. 11, s. 548-550.
- İpşirli, Mehmed. (1992). Beylerbeyi. TDVİA, C. 6, s. 69-74.
- Kanije Savunması ve Tiryaki Hasan Paşa. (1986). T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (Haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Karagöz, Hakan. (2008). 1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Isparta.
- Kılıç, Orhan. (1997). 18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı-Eyalet ve Sancak Teveihati. Elazığ: Ceren Matbaacılık.
- _____. (2017). Batı Karadeniz Kıyısında Bir Osmanlı Eyaleti: Özi/Silistre (İdari Taksimat ve Yönetim). Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 23, 29-82.

- Kunt, İ. M. (1978). Sancaktan Eyalete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası Ve İl İdaresi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öz, Mehmet. (2002). II. Viyana Seferine Kadar XVII. Yüzyıl. Türkler, 9, 711-729.
- Pakalın, M. Z. (1983). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 3. İstanbul: MEB Yayınları.
- Savaş, Ali İbrahim. (2002). Osmanlı Devleti İle Habsburg İmparatorluğu Arasındaki Diplomatik İlişkiler. Türkler, 9, 555-566.
- Solak, İbrahim. (2012). Osmanlı Teşkilat Tarihi, Tufan Gündüz (Edt.), Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (79-83). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Stepanek, Petr. (2002). Zitvatoruk (1606) Ve Vasvar (1664) Anlaşmaları Arasında Orta Avrupa'da Osmanlı Siyaseti. Türkler, 9, 730-737.
- Turan, Şerafettin. (1963). XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı: H.1041/M.1631-32 Tarihli Bir İdari Taksimat Defteri. Atatürk Üniversitesi 1961 Yıllığı, s. 201-232.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011). Osmanlı Tarihi C. 3, 1. Kısım. Ankara: TTK.
- Zamolo, Divna Djuric. (1992). Belgrad. TDVİA, C. 5, s. 407-409.
- Zinkeisen, J. W. (2011). Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 4 (1623-1669). Nilüfer Epçeli(Çev.). İstanbul: Yeditepe Yayınları.

4. İnternet Kaynakları

- https://tr.wikiquote.org/wiki/Tiryaki_Hasan_Pa%C5%9Fa (Erişim Tarihi: 26.05.2020).
- <https://webloji.net/wp-content/uploads/2020/02/kanje.jpg> (Erişim Tarihi: 26.05.2020).

Ek 1: Osmanlı İdaresinde Kanije Kalesi¹²⁶

¹²⁶ https://tr.wikiquote.org/wiki/Tiryaki_Hasan_Pa%C5%9Fa (Erişim Tarihi: 26.05.2020).

Ek 2: Kanije Kalesi ve Çevresini Gösteren Bir Gravür¹²⁷

¹²⁷ <https://webloji.net/wp-content/uploads/2020/02/kanje.jpg> (Erişim Tarihi: 26.05.2020)